

УДК 353:332.1

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-2\(10\)-502-512](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-2(10)-502-512)

Бондарчук Наталія Володимирівна доктор державного управління, професор, завідувачка кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування, факультет Менеджменту і маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, тел.: (067) 565-70-22, <https://orcid.org/0000-0002-0418-5239>

Застава Інна Анатоліївна старша викладачка кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування, факультет Менеджменту і маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, тел.: (097) 360-47-32, <https://orcid.org/0000-0001-6328-8484>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД У РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті розглядаються теоретичні засади стратегічного управління розвитком сільських територій з метою реалізації цілей сталого розвитку. Проаналізовано основні виклики, які стоять перед сільськими громадами, серед яких депопуляція, недостатній рівень інфраструктури, обмежений доступ до енергетичних ресурсів, низька диверсифікація економіки та екологічні загрози.

Узагальнивши та систематизувавши наукові підходи до визначення «сталого розвитку сільських територій» ми вважаємо, що ця категорія є, з одного боку, характеристикою здатності території, як соціально-економічної системи зберігати свої економічні, соціальні, екологічні та інші характеристики при зовнішньому або внутрішньому впливі; іншого - набір інструментів, методів та способів впливу на економічний, екологічний, соціальний аспект території з метою їхнього поліпшення.

Акцентовано, що слід впроваджувати комплексний підхід до розвитку сільських територій, який включає модернізацію інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток агротуризму, регіонального маркетингу та ринкової інфраструктури. Визначено, що стратегічне управління повинно базуватися на принципах збалансованого розвитку, системного підходу, державної підтримки, ефективного управління та соціальної відповідальності.

Розглянуто роль цілей сталого розвитку ООН у процесі стратегічного управління сільськими територіями, що передбачає інтеграцію економічних, соціальних та екологічних аспектів у місцеві політики. Окреслено важливість

використання відновлюваних джерел енергії, впровадження інноваційних технологій, підвищення рівня освіти та кваліфікації населення.

Зроблено висновок, що сталий розвиток сільських територій можливий лише за умови активної взаємодії держави, місцевого самоврядування, бізнесу та громади. Впровадження стратегічного управління дозволить створити сприятливі умови для економічного зростання, підвищення рівня життя населення та забезпечення конкурентоспроможності сільських територій у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: стратегічне управління, сталий розвиток, сільські території, місцеве самоврядування.

Bondarchuk Nataliia Volodymyrivna Doctor of State Administration, Professor, Head of the Department of Management and Public Administration, Faculty of Management and Marketing, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, tel.: (056) 371-08-21, <https://orcid.org/0000-0002-0418-5239>

Zastava Inna Anatoliivna Senior Lecturer, Department of Management and Public Administration, Faculty of Management and Marketing, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, tel.: (097) 360-47-32, <https://orcid.org/0000-0001-6328-8484>

THEORETICAL PRINCIPLES OF STRATEGIC MANAGEMENT OF RURAL COMMUNITY DEVELOPMENT WITHIN THE FRAMEWORK OF IMPLEMENTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Abstract. The article examines the theoretical principles of strategic management of rural development in order to achieve sustainable development goals. The main challenges facing rural communities are analyzed, including depopulation, insufficient infrastructure, limited access to energy resources, low diversification of the economy, and environmental threats.

Having summarized and systematized scientific approaches to the definition of «sustainable development of rural areas», we believe that this category is, on the one hand, a characteristic of the ability of a territory as a socio-economic system to maintain its economic, social, environmental, and other characteristics under external or internal influence; on the other - a set of tools, methods, and ways to influence the economic, environmental, and social aspects of the territory in order to improve them.

It is emphasized that an integrated approach to the development of rural areas should be implemented, which includes infrastructure modernization, support for small and medium-sized businesses, the development of agrotourism, regional

marketing, and market infrastructure. It is determined that strategic management should be based on the principles of balanced development, a systemic approach, state support, effective management and social responsibility. The role of the UN Sustainable Development Goals in the process of strategic management of rural areas is considered, which involves the integration of economic, social and environmental aspects into local policies.

The importance of using renewable energy sources, introducing innovative technologies, and improving the level of education and skills of the population is outlined. It is concluded that sustainable development of rural areas is possible only under the condition of active interaction between the state, local government, business and community. The implementation of strategic management will create favorable conditions for economic growth, improving the standard of living of the population and ensuring the competitiveness of rural areas in the long term.

Keywords: strategic management, sustainable development, rural areas, local government.

Постановка проблеми. Розвиток сільських громад є одним із ключових напрямів державної політики України, оскільки саме сільські території відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, збереженні природних ресурсів та підтримці економічної стабільності регіонів. Проте сільські громади часто стикаються з проблемами недостатнього фінансування, трудової міграції, занепаду інфраструктури та обмеженого доступу до якісних державних послуг.

У цьому контексті стратегічне управління стає необхідним інструментом для ефективного розвитку сільських громад та сільських територій, що включає довгострокове планування, раціональне використання ресурсів та впровадження сучасних управлінських підходів. Актуальність теми також визначається необхідністю поєднання теоретичних підходів із практичними механізмами розвитку громад, зокрема через державні програми підтримки, децентралізацію, публічно-приватне партнерство та залучення міжнародної допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті стратегічного управління розвитком сільських територій, численні науковці приділяють увагу питанням сталого розвитку, його організаційно-правовим та економічним аспектам. Одними з провідних дослідників у цій галузі є: Н. Андрєєва, О. Васильєва, Б. Данилишин, Т. Дерун, С. Дорогунцов, С. Надолішній, В. Потапенко, Д. Стеченко, В. Трегобчук та інші. Наукові праці охоплюють різноманітні аспекти стратегічного управління, включаючи інтеграцію цілей сталого розвитку (ЦСР) на рівні територіальних громад.

Мета статті. Метою статті є вивчення теоретичних засад стратегічного управління розвитком сільських громад у рамках реалізації цілей сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Стратегічне управління розвитком сільських територій передбачає підвищення ефективності виробництва розташованого на них, зростання рівня життя населення, наявність розвиненої інфраструктури, а також вирішення житлових проблем населення, зниження рівня безробіття та інше. Однак, сучасні умови, що склалися перешкоджають формуванню соціально-економічних передумов для цього процесу, внаслідок чого спостерігається відсутність механізму, який забезпечує стійкий соціально-економічний розвиток сільських територій. На наш погляд, побудові ефективного механізму стратегічного розвитку управління сталим розвитком території має передувати теоретико-методичне дослідження сутності категорії «сталий розвиток». У науковій літературі існує безліч тлумачень та визначень категорії сталого розвитку з економічної точки зору та з точки зору публічного управління. В процесі аналізу ми виділили три підходи до трактування цієї дефініції. З погляду одних авторів категорія «сталого розвитку» ототожнюється як соціальна стабільність. Прихильники другого підходу виділяють у сталому розвитку – здатність систем до економічного зростання та екологічної рівноваги; прихильники третього підходу роблять акцент на трансформації виробничих функцій (табл. 1).

Таблиця 1.

Визначення поняття «сталий розвиток» в наукових працях

Автор	Визначення
Будько О.В. [2]	«Збалансований розвиток, при якому досягаються поставлені економічні цілі при збереженні соціальної і екологічної стабільності, узгодження інтересів суб'єктів господарювання з метою стабільного розвитку макроекономіки на підставі екологізації форм суспільної і індивідуальної свідомості на нескінченно тривалому інтервалі часу».
Данилишин Б.М. [4]	«Система відносин суспільного виробництва, при якій досягається оптимальне співвідношення між економічним зростанням, нормалізацією якісного стану природного середовища, зростанням матеріальних і духовних потреб населення».
Дорогунцов С. І. [6]	«Докорінна зміна функцій виробництва стосовно природного середовища».
Трегобчук В. М. [11]	«Розвиток продуктивних сил країни, спрямований на задоволення найважливіших життєвих потреб не лише нинішнього, а й майбутніх поколінь з одночасним збереженням навколишнього природного середовища у сприятливому, з точки зору інтересів здоров'я людини, стані і постійним підтриманням у ньому динамічної екологічної рівноваги».
Шевчук В.Я. [15]	«Гармонійний процес, який забезпечує збалансоване економічне сходження, збереження природно-ресурсного потенціалу, гарантує біосферний простір та екологічну безпеку з метою задоволення життєво необхідних потреб людей і суспільства в цілому».

Всі розглянуті підходи об'єднує ідея збалансованого поєднання економічного, соціального та екологічного розвитку. Деякі дослідники [2,15] роблять акцент на екологічній безпеці та гармонізації інтересів, тоді як інші [4,15] розглядають економічне зростання в поєднанні із соціальними аспектами та міжпоколінною відповідальністю. Отже, сталий розвиток є комплексним процесом, що передбачає не лише економічний добробут, а й збереження екосистем для забезпечення сталого майбутнього.

Узагальнивши та систематизувавши наукові підходи до визначення «сталого розвитку сільської території» ми вважаємо, що ця категорія є, з одного боку, характеристикою здатності території, як соціально-економічної системи зберігати свої економічні, соціальні, екологічні та інші характеристики при зовнішньому або внутрішньому впливі; іншого - набір інструментів, методів та способів впливу на економічний, екологічний, соціальний аспект території з метою їхнього поліпшення.

Для того щоб цей розвиток був ефективним і довгостроковим, необхідний чіткий механізм управління, який дозволить планувати, координувати та впроваджувати зміни відповідно до сучасних викликів і потреб. Саме таким механізмом є стратегічне управління розвитком сільських громад, що забезпечує їхню адаптацію до економічних, екологічних та соціальних змін.

Особливо важливо, що стратегічне управління має орієнтуватися на цілях сталого розвитку, які визначають глобальні пріоритети для створення стійких, економічно сильних і екологічно відповідальних громад. Реалізація цих цілей дозволяє не лише покращити умови життя мешканців сільських територій, а й забезпечити їхню стабільність для майбутніх поколінь.

Такі глобальні виклики, як пандемії, ескалація конфліктів, геополітична напруженість, бідність, організована злочинність, незаконний обіг зброї та погіршення наслідків зміни клімату [16], створили нову операційну парадигму, яка характеризується невизначеністю та взаємозв'язком. Тому організації повинні переглянути традиційні практики стратегічного управління, щоб залишатися стійкими та сталими. Щоб подолати ці глобальні виклики, Організація Об'єднаних Націй (ООН) встановила 17 цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) із 169 взаємопов'язаними цілями для подолання цих проблем до 2030 року [12]. Ці ЦСР спрямовані на те, щоб надихнути глобальні зацікавлені сторони, такі як уряди, підприємства та некомерційні організації, працювати разом для досягнення амбітних цілей [9,12]. Як наслідок, цілі розвитку підкреслюють необхідність сталої ділової практики, спонукаючи організації інтегрувати економічні, екологічні та соціальні (відомі як потрійний результат) міркування у свої стратегії. При цьому стратегічне управління відіграє важливу роль у забезпеченні довгострокової життєздатності та зростання організацій шляхом досягнення їх цілей [12]. Ця зміна парадигми

створює потребу інтегрувати ЦСР у бізнес-стратегії, підвищуючи зацікавленість у просуванні бізнес-практики до більшої сталості

Окрім того, турбуючим моментом залишається депопуляція сільських районів, що є загальносвітовим фактом. Організація Об'єднаних Націй (ООН) підкреслила, що диспропорції між сільськими та міськими районами є помітними та з часом тільки зростають. У всьому світі люди в сільській місцевості не мають доступу до сучасних енергетичних послуг, що впливає на продуктивність, освітні та медичні послуги, загострюючи, серед іншого, бідність.

ЦСР приділяють особливу увагу сільській місцевості, пропонуючи збільшення інвестицій в інфраструктуру, сільськогосподарські дослідження та консультаційні послуги, технологічний розвиток [11]. Тільки так можна зменшити нерівність між селом і містом. Нещодавно з'явилися нові підходи до сталого розвитку сільської місцевості. Основна увага приділяється інклюзивному та сталому розвитку. Йдеться про підвищення продуктивності, створення робочих місць і отримання прибутку. Усе це ґрунтується на соціальній інтеграції, гендерній рівності та гідній зайнятості молоді [15]. Розвиток має бути зосереджений на створенні доданої вартості шляхом застосування досліджень та інновацій. Зелена економіка є можливою альтернативою для розвитку нової національної політики на підтримку сталого розвитку. Доступ до доступної, надійної, сталої та сучасної енергії для всіх має створити нові можливості для роботи, розширення прав і можливостей жінок і молоді, кращу освіту та охорону здоров'я [17].

Освіта є невід'ємним елементом сталого розвитку, яка не лише забезпечує якісну, інклюзивну та справедливую освіту для дітей, але й включає можливості навчання протягом усього життя. Освіта може будувати стійкі суспільства, активно інтегруючи освіту громадян у сталий розвиток. Ізольованість, відсутність інфраструктури, недостатня диверсифікація та доступ до послуг можуть вплинути на здоров'я сільського населення.

З метою забезпечення сталого розвитку сільських громад необхідно комплексно підходити до управління їх потенціалом. Інвестування в освіту, інфраструктуру, інноваційні технології та зелену економіку сприятиме підвищенню якості життя, створенню нових робочих місць та зменшенню міграції населення до міст. Ому для забезпечення сталого розвитку необхідно впроваджувати комплексні стратегічні підходи, що сприятимуть покращенню життя у сільській місцевості. Основні напрями розвитку сільських громад наведено на рис 1.

Рис. 1 Основні напрями розвитку сільських громад.

Одним із пріоритетів має стати розвиток інфраструктури. Без якісних доріг, сучасного зв'язку та доступу до швидкісного інтернету, сільські громади залишаються відірваними від сучасних можливостей. Інвестування у транспортну інфраструктуру, цифровізацію та енергетичну незалежність сприятиме економічному зростанню, залученню інвесторів та покращенню умов життя.

Не менш важливою є диверсифікація економіки. Сільське господарство залишається основою багатьох громад, проте необхідно розвивати й інші напрями, такі як зелена енергетика, екотуризм, переробка продукції, локальний бізнес і ремісництво. Це допоможе створити нові робочі місця, зменшити відтік населення та підвищити доходи громад.

Важливим фактором розвитку є освіта та підвищення кваліфікації населення. Без якісної освіти та доступу до сучасних знань молодь не має мотивації залишатися в сільських районах. Необхідно розвивати місцеві навчальні заклади, впроваджувати дистанційне навчання, підтримувати професійні курси та створювати освітні можливості для дорослих.

Окрему увагу слід приділити екологічній складовій. Використання відновлюваних джерел енергії, ефективне управління відходами, охорона природних ресурсів та впровадження екологічно чистих технологій сприятимуть збереженню довкілля та підвищенню якості життя.

Не менш важливим є соціальний розвиток громади. Це передбачає рівний доступ до медичних, освітніх і культурних послуг, створення можливостей для

жінок та молоді, а також активне залучення громадян до прийняття рішень. Сільські громади мають ставати активними учасниками розвитку, а не просто отримувачами допомоги від держави чи міжнародних організацій.

Для досягнення цих цілей необхідно налагоджувати партнерство з державними органами, бізнесом, міжнародними організаціями та донорами дозволить залучати інвестиції, використовувати передові практики та розширювати можливості розвитку.

При розробці механізмів стратегічного управління розвитком сільських громад важливо враховувати результативний чинник, тобто вплив різних аспектів на реалізацію поставлених цілей: сприяють вони чи, навпаки, обмежують розвиток. Однак ефективність соціально-економічного розвитку сільських громад визначається не лише зовнішніми умовами. В аграрному секторі закладено значний внутрішній потенціал, який при грамотному використанні може прискорити їх розвиток сільських регіонів.

Вважаємо, що для повноцінного розвитку сільських громад слід зосередитися на розвитку внутрішнього потенціалу. Важливим кроком є підтримка малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць, залучення інвестицій, стимулювання підприємницької діяльності. Особливу увагу слід приділити розвитку фермерських господарств, агротуризму, регіонального маркетингу, а також формуванню ринкової інфраструктури – сільськогосподарських кооперативів, кредитних спілок тощо.

Розвиток сільських територій базується на дотриманні низки ключових принципів, які визначають ефективність їхнього економічного, соціального та екологічного зростання. Взаємопов'язаність цих аспектів забезпечує стабільний розвиток громад, покращення умов життя населення та відповідність державним інтересам.

1. Принцип збалансованого розвитку. Сільські території мають розвиватися гармонійно, враховуючи економічні, соціальні та екологічні фактори. Стійке економічне зростання повинно супроводжуватися соціальним прогресом і мінімальним негативним впливом на довкілля, що сприятиме комплексному розвитку громад.

2. Принцип системного підходу. Розвиток сільських регіонів є невід'ємною частиною загальної державної стратегії та аграрної політики. Всі ініціативи повинні впроваджуватися як елементи єдиної системи управління територіями.

3. Принцип державної підтримки (протекціонізму). Для стимулювання розвитку сільських територій необхідні державні заходи правового, економічного та політичного характеру. Це включає підтримку сільськогосподарських виробників, захист їх інтересів на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також створення сприятливих умов для підвищення рівня життя населення.

4. Принцип поєднання місцевих та державних інтересів. Розвиток сільських територій повинен ґрунтуватися на співпраці місцевої влади, громад і держави. Важливо знаходити баланс між регіональними ініціативами та загальнодержавними пріоритетами.

5. Принцип ефективного управління. Управління сільськими територіями здійснюється через органи місцевого самоврядування, громади, профільні державні установи та громадські організації. Важливою умовою є наявність кваліфікованих кадрів та розвиненої соціальної інфраструктури, що забезпечить ефективне управління та модернізацію територій.

6. Принцип соціального розвитку. Основна мета розвитку сільських громад – покращення умов життя населення. Це передбачає розширення доступу до якісних медичних, освітніх та соціальних послуг, створення комфортного середовища для проживання та роботи.

7. Принцип взаємної соціальної відповідальності. Стійкий розвиток сільських територій можливий лише за умови співпраці держави, місцевих громад, роботодавців та громадян. Відповідальність за забезпечення якісного життя на селі, належні умови праці, соціальні гарантії та рівень добробуту повинна розподілятися між усіма учасниками цього процесу.

Комплексний підхід до стратегічного управління розвитком сільських громад дозволить не лише покращити рівень життя населення, а й створити умови для самореалізації мешканців, що сприятиме їх сталому соціально-економічному зростанню.

Висновки. Розвиток сільських територій є складним та багатогранним процесом, що потребує комплексного підходу та стратегічного управління. Для досягнення сталого соціально-економічного розвитку необхідно враховувати взаємозв'язок економічних, соціальних та екологічних факторів, а також інтегрувати механізми державної підтримки, місцевого самоврядування та громадських ініціатив.

Ефективне стратегічне управління сільськими громадами передбачає розвиток інфраструктури, диверсифікацію економіки, підтримку малого та середнього бізнесу, залучення інвестицій та впровадження інноваційних технологій. Важливу роль відіграє освіта, яка сприяє формуванню конкурентоспроможного кадрового потенціалу, а також екологічна складова, що забезпечує раціональне використання природних ресурсів та впровадження принципів «зеленої» економіки.

Дотримання ключових принципів розвитку сільських територій – збалансованості, системності, державної підтримки, поєднання місцевих і державних інтересів, ефективного управління, соціального розвитку та взаємної відповідальності – сприятиме формуванню стійких, конкурентоспроможних громад. Перспективою подальших розвідок у даному напрямі є дослідження механізмів інтеграції ЦСР у стратегічне планування на рівні сільських громад.

Література:

1. Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Ракоїд О.О. Стратегія сталого розвитку: Підручник. – К.: ВЦ НУБІПУ, 2018. - 446с.
2. Будько О.В. Теоретико-методологічне обґрунтування поняття сталого розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 8.Ч. 6. С. 39-42
3. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. URL : <http://www.investplan.com.ua/?or=1&z=6049&i=14>
4. Данилишин Б.М., Шостак Л.Б. Сталій розвиток в системі природно-ресурсних обмежень. - К.: СОПС України НАНУ, 1999.- 367 с.
5. Дерун Т.М., Кочерга О.П. Цілі сталого розвитку в системі стратегічного планування розвитку територіальних громад. Державне управління: удосконалення та розвиток . 2021. № 4. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.4.34
6. Дорогунцов С.І., Федорищева А.М. Сталість розвитку еколого-економічного потенціалу України та її регіонів. Економіка України. 1996. № 7. С. 4-17.
7. Крайник О. Державне регулювання сталого розвитку територіальних громад. Економіка та суспільство. 2021. № 24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-2712>
8. Манн Р.В., Огородніков В.Ю., Теоретичні засади стратегічного управління регіональним розвитком: сутність та етапи реалізації. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-88>
9. Методичні рекомендації для врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад. URL : <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/metodychni-rekomendatsiyi-dlya-vrakhuvannya-tsiley-staloho-rozvytku-v-stratehiyakh-rozvytku-terytorialnykh-hromad>
10. Пітцик М. Децентралізація може завадити політичне середовище, яке не хоче змін. URL: <https://decentralization.ua/news/2357>
11. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України. Вісник НАН України. 2002. № 2. С. 31–41.
12. Цілі сталого розвитку: Що треба знати органам місцевого самоврядування. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/tsili-staloho-rozvytku-shcho-treba-znaty-orhanam-mistsevoho-samovryaduvannya>
14. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL : <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>
15. Шевчук В. Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку/ В. Я. Шевчук– К.: Геопринт, 2006. – 200 с
16. Del Arco, I.; Ramos-Pla, A.; Zsembinski, G.; de Gracia, A.; Cabeza, L.F. Implementing SDGs to a Sustainable Rural Village Development from Community Empowerment: Linking Energy, Education, Innovation, and Research. *Sustainability* 2021, 13, 12946. DOI: <https://doi.org/10.3390/su132312946>
17. Sedovs E., Volkova T, Ludviga I.(2025). Sustainable development and strategic management - what is on the horizon in our non-ergodic world research? *Sustainable Futures*. 2025. Vol 9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sfr.2024.100414>

References:

1. Boholubov V.M., Klymenko M.O., Melnyk L.H., Rakoid O.O. (2018). *Stratehiya staloho rozvytku: Pidruchnyk*. Kyiv: VC NUBIPU. [in Ukrainian].
2. Budko, O.V. (2014). *Teoretyko-metodolohichne obgruntuvannya ponyattya staloho rozvytku* [Theoretical and methodological justification of the concept of sustainable development]. *Naukovyi visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, (8), Ch. 6, 39-42. [in Ukrainian].

3. Vasylieva, O.I., & Vasylieva, N.V. (2018). Kontseptual'ni zasady staloho rozvytku terytorial'nykh hromad [Conceptual principles of sustainable development of territorial communities]. Investytsiyi: praktyka ta dosvid, (8). Retrieved from: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6049&i=14> [in Ukrainian].
4. Danylyshyn B.M., Shostak L.B. (1999). Stalyi rozvytok v systemi pryrodno-resursnykh obmezhen. Kyiv: SOPS Ukrainy NANU. [in Ukrainian].
5. Derun, T.M., & Kocherha, O.P. (2021). Tsili staloho rozvytku v systemi stratehichnoho planuvannya rozvytku terytorial'nykh hromad [Sustainable development goals in the system of strategic planning for the development of territorial communities]. Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, (4). Retrieved from: DOI: 10.32702/2307-2156-2021.4.34 [in Ukrainian].
6. Dorohuntsov, S.I., & Fedoryshcheva, A.M. (1996). Stalist' rozvytku ekoloho-ekonomichnoho potentsialu Ukrayiny ta yiyi rehioniv [Sustainability of the ecological and economic potential of Ukraine and its regions]. Ekonomika Ukrainy, (7), 4-17. [in Ukrainian].
7. Kraynyk, O. (2021). Derzhavne rehulyuvannya staloho rozvytku terytorial'nykh hromad [State regulation of sustainable development of territorial communities]. Ekonomika ta suspil'stvo, (24). Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-2712> [in Ukrainian].
8. Mann, R.V., & Ohorodnikov, V.Yu. (2023). Teoretychni zasady stratehichnoho upravlinnya rehional'nym rozvytkom: sutnist' ta etapy realizatsiyi [Theoretical foundations of strategic management of regional development: essence and implementation stages]. Ekonomika ta suspil'stvo, (50). Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-88> [in Ukrainian].
9. UNDP (2017), "Methodical recommendations for taking into account the Sustainable Development Goals in the development strategies of territorial communities". Retrieved from: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/metodychni-rekomendatsiyi-dlya-vrakhuvannya-tsiley-staloho-rozvytku-v-stratehiyakh-rozvytku-terytorialnykh-hromad> [in Ukrainian].
10. Pittsyk, M. (2016), "Decentralization can be hampered by a political environment that does not want change", available at: <http://decentralization.gov.ua/news/2357> Retrieved from: <https://decentralization.ua/news/2357> [in Ukrainian].
11. Trehobchuk, V. (2002). Kontseptsiya staloho rozvytku dlya Ukrayiny [The concept of sustainable development for Ukraine]. Visnyk NAN Ukrainy, (2), 31-41. [in Ukrainian].
12. UCLG (2015), "Sustainable development goals: What local governments need to know. Retrieved from: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/tsili-staloho-rozvytku-shcho-treba-znaty-orhanam-mistsevoho-samovryaduvannya> [in Ukrainian].
14. Sustainable Development Goals 2016-2030". Retrieved from: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> [in Ukrainian].
15. Shevchuk V.Ya. (2006). Makroekonomichni problemy staloho rozvytku. Kyiv: Heoprynt. [in Ukrainian].
16. Del Arco, I.; Ramos-Pla, A.; Zsembinszki, G.; de Gracia, A.; Cabeza, L.F. Implementing SDGs to a Sustainable Rural Village Development from Community Empowerment: Linking Energy, Education, Innovation, and Research. *Sustainability*, 2021, 13, 12946. DOI: <https://doi.org/10.3390/su132312946> [in English].
17. Sedovs E., Volkova T, Ludviga I.(2025). Sustainable development and strategic management - what is on the horizon in our non-ergodic world research? *Sustainable Futures*. 2025. Vol 9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sfr.2024.100414> [in English].